

ÖLMEYE YATMAK (1973)

ADALET AĞAOĞLU (1929 – 2020)

Genel Bakış

Ağaoğlu'nun 1968 yılında kaleme almaya başladığı *Ölmeye Yatmak* adlı romanı, beş yıllık bir çalışmanın ardından 1973 yılında tamamlanır ve Remzi Kitabevi tarafından kitap halinde yayımlanır. Eseri oluşturan anlatının gerçek zaman aralığı 1930-1960 yılları arasındadır. Kurtuluş Savaşı'nın ardından köktenci bir anlayışla kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni ilkeleri ve inkılaplarının toplumdaki yansımaları yazar tarafından gerçekçi uygulamalarla eserde derinlemesine incelenmiş toplumun bilinç yapıları okurun gözleri önüne serilmiştir. Kendisini bir otel odasına kapatıp yatağa uzanan Aysel adlı başkarakter bir saat yirmi yedi dakika boyunca ölmeyi bekler. Bu bekleyiş sırasında başkarakterin ve ona eşlik eden diğer karakterlerin zamanda geriye dönüş tekniğiyle geçmişleri irdelenir. İçerik olarak otobiyografik öğelerin baskın geldiği anlatı numaralarla ve isimlerle başlıklandırılmıştır. Bu bölümlerin çoğunda karakterlerin tutmuş oldukları günlük notlarına ve yazmış oldukları mektuplara yer verilmiştir. Bundan dolayı Ağaoğlu'nun kaleme almış olduğu *Ölmeye Yatmak* adlı romanı hem biçim hem de içerik olarak Türk edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir. Toplamda on üç ana bölümden oluşan eserde Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişim süreci ve yeni toplumsal değerlerin toplumda yaratmış olduğu etki işlenmektedir. "*Ölmeye Yatmak*'ta, Cumhuriyetin birinci ve ikinci kuşaklarının 68 hareketine karşı ayak uydurma zorluğu yaşadıklarına tanık oluyoruz. *Ölmeye Yatmak*, din ağırlıklı bir devlet yapılanmasından Cumhuriyet rejimine geçen toplumumuzun sancılı geçişine, beklentilere cevap veremeyen idareci kitesine ve Cumhuriyetin sunduğu özgürlük anlayışını hazmetmekte zorlanan aydın-yarı aydın zümrenin içinde sıkışıp kaldığı bir kısır döngüye ayna tutmaktadır" (Eronat 2004, 35).

Özet

Üniversitede sosyoloji dersleri veren Aysel adlı başkarakter, Cumhuriyet rejiminin sağlamış olduğu özgürlükçü ortamda mümkün mertebede Atatürkçü ve ilerici değerler çerçevesinde yaşamaya çalışmış ve toplumcu ideolojilerin savunuculuğunu yapmıştır. Fakat yüzyıllar boyunca din-tarım toplumu halinde yaşamış olan toplumun Cumhuriyetin ve Batının değerlerini benimsemesi oldukça zor olmuştur. 1930-1960 yılları arasında yaşanan ideolojik savaşlar toplumun kutuplaşmasına sebep olmuş ve derin fikir ayrılıkları gözlenmiştir. Anadolu'nun bir köyünde ilkokulu bitirdikten sonra toplum ve aile baskısına rağmen Ankara'da Kız Lisesi'ni bitirmiş olan Aysel, daha sonra Bursa'ya gelerek üniversiteyi bitirmiş ve sosyoloji doçenti olmuştur. Kendisi Atatürk'ün çağdaş ve ilerici değerleri ışığında hareket etmek ve özgürlüğünü yaşamak isterken hayatı boyunca toplumun tutucu ve gelenekçi anlayışının kurbanı olur. İlerleyen yaşlarında toplumcu ideolojilerin savunuculuğunu yapmış olan Aysel, zaman içinde hiçbir şeyin değişmediğini fark ettikçe Fransız Varoluşçuları gibi varoluşsal bir bunalım yaşamaya başlamıştır. İnsanı insan yapan en büyük değer inanın özgürlük olduğuna inanan Aysel, özgürlüğünü ve kadınlığını yeniden hissedebilmek için öğrencilerinden biri olan Engin'le cinsel ilişkiye girer. Yaşanan ilişki sonucunda kendisini, ailesini ve toplumu derinlemesine sorgulamaya başlayan Aysel, kendini bir otel odasına kapatıp ölmeye yatar. Bir saat yirmi yedi dakika boyunca otel odasında kalan Aysel, çocukluğundan yetişkinlik çağına kadar neler yaşadığını düşünür. Kurtuluş Savaşı'nın ardından Atatürk'ün önderliğinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Toplumda Cumhuriyet değerlerini benimseyen kitlelerin zaman içinde ortaya çıktığı görülse de, ülkede ne Cumhuriyeti yaşatacak yönetici kadrolar ne de toplumda Cumhuriyetin gereklerini yerine getirecek bir bilinç vardır. Dolayısıyla zaman içinde yeni kuşaklar büyüdükçe eski değerlerle yeni değerlerin çatışma içine girdikleri görülür. II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte ülkedeki ilerçilik ve gerçilik çatışmasına bir de faşizm ve Sosyalizm çatışması eklenir. Türkiye Cumhuriyeti devleti savaş boyunca tarafsızlıktan ve barıştan yana tavır alsa da birbirleriyle savaşan iki kutup arasında kalır ve en sonunda A.B.D.'den yana tavır alıp Marşal Yardımları almaya başlar. Ülkedeki idealist ve Sosyalist gençler tam bağımsız ve toplumcu bir düzenin oluşturulması için büyük eylemler düzenlerler. Aysel de katıldığı eylemlerde Sosyalizm için mücadele eder. Otel odasında geçirdiği süre zarfında bütün geçmişini

gözden geçiren Aysel; eşine, öğrencilerine, ailesine ve kendisine olan sorumluluklarını düşünür. Eşi Ömer'den bir kere gebe kalıp düşük yapmış olan Aysel, Engin'den bir çocuğunun olup olmayacağını düşünür. Kendi zihninde yapmış olduğu iç hesaplaşmaların ardından Aysel; eşyalarını toplar, giyinir ve odayı terk eder.

Kişiler

Aysel Anlatının başkarakteri olan Aysel adlı anlatı kişisi, ailesinin gelenekçi tutumuna karşın taşrada aldığı ilkökul eğitimi sırasında Atatürkçü ve Cumhuriyetçi olan Dünder öğretmeni sayesinde ilerici ve çağdaş değerlerle tanışır. Babasının, annesinin ve ağabeyinin bütün baskılarına rağmen eğitimini tamamlamak ister ve bu hayalini gerçekleştirmek amacıyla Ankara'ya gider. Ankara Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra üniversiteye başlayan Aysel, almış olduğu bir bursla Sorbonne Üniversitesi'nde bir yıl boyunca misafir öğrenci olarak bulunur. Fransa'da Camus ve Sartre gibi yazarların eserleriyle tanışan ve daha önce de Nazım Hikmet'e hayranlık beslemiş olan Aysel'in düşünsel açıdan ufku açılır. Ülkesine geri döndükten sonra toplumcu hareketlere katılmış olan Aysel 68 hareketinin eylemcilerinden birine dönüşmüştür. Fakat hayalini kurdukları toplumsal düzeni hayata geçirmek konusunda zaman içinde karamsarlaşmış olan Aysel varoluşsal bir bunalım yaşamaya başlar. Bunun sonucunda öğrencilerinden biri olan Engin'le cinsel ilişkiye girer. Kendini bir saat yirmi yedi dakika boyunca bir otel odasına kapatıp ölmeye yatan Aysel geçmişin ve şimdinin muhakemesini yapar.

Dünder Öğretmen Aysel'in bitirmiş olduğu ilkökulun öğretmenlerinden biri olan Dünder, Atatürkçü ve çağdaş değerlerin en ateşli savunucularından biridir. Cumhuriyet rejiminin topluma sunmuş olduğu değerleri ve ilkeleri benimsemiştir. Bu yüzden Sosyalist düşünceye sahip olan ve Hasanoğlu Enstitüsü'nde öğretmenlik yapan erkek kardeşiyle arası açılmıştır. Dünder Öğretmen mevcut iktidarın temsilcilerini kutsal varlıklar olarak görür ve onların her şeyin en iyisini bildiklerine inanır. Sürekli olarak Ulus gazetesi okuyan erkek karakter oldukça fedakar ve idealist bir kişilik yapısına sahiptir. Öğrencilerinin iyi bir eğitim alabilmeleri için elinden geleni yapar ve bir gün bu çabaları sayesinde devlet tarafından ödüllendirileceğini düşünür.

Salim Efendi Üç çocuk babası olan ve ilçede çerçi dükkanı işleten erkek karakter Aysel'in babasıdır. Kurtuluş Savaşı sırasında İsmet İnönü'yü Ankara'ya götürme grubunun üyelerinden biridir. Vatanını kurtarmış olmaktan gurur duyan ve Atatürk'ü seven erkek karakter, yeni rejimin insani ve toplumsal değerlerine uyum sağlamakta oldukça zorlanır. Gelenekçi anlayıştan ve alışkanlıklarından vazgeçemeyip kendini bilinçsel olarak yenileyemeyen karakter gelenekçi ve tutucu davranışlar gösterir. Fakat bütün tutucu ve gelenekçi düşünce yapısına rağmen Aysel'le İlhan'ın okumalarını sağlar. Dükkanını hiçbir hileye ve kanunsuzluğa başvurmadan işletmesine rağmen başkaları tarafından iftiraya uğrar ve muhtekir olmakla suçlanır. Ailesinin mutluluğu için çaba sarf eder ve çocuklarından yalnızca eğitimlerini tamamlayıp hayatlarını kurtmalarını ister.

Engin Düzce'den Adapazarı'na göç etmiş olan bir ailenin altıncı çocuğu olan Engin'in saat tamircisi olan babası, oğlunu Kaymakam aracılığıyla zengin bir aileye evlatlık vermek istemiştir. Fakat eşi bu girişimine engel olunca Rıza ailesini terk etmiş ve Engin babasız büyümüştür. Ankara'da üniversite öğrencisi olan Engin yirmi yaşında bir gençtir. Boş zamanlarında matbaada çalışarak geçimini sağlayan Engin Aysel'in öğrencilerinden biridir. Penceresinden Anıtkabir'in görüldüğü bir bekar evinde yaşamaktadır. Sosyalist yazarları okuyan ve Sosyalizmin savunuculuğunu yapan Engin Aysel'in ilgisini çeker ve bir süre sonra ikili cinsel ilişkiye girer. Aysel'e gençlik yıllarını hatırlatan Engin onun kendisini sorgulamasına ve kendisiyle hesaplaşmasına aracılık eder.

Aydın Anlatıda önemli bir işlevi olmamasına rağmen kendisine en çok yer verilen karakterlerden biridir. İstanbul'da doğmuş olmasına rağmen babasının ilçe kaymakamı olmasından dolayı Aysel'le aynı ilkökulda okumuştur. Daha sonra Galatasaray'a gitmiş ve halasının yanında kalmış olan Aydın toplumun kentsoylu sınıfını temsil etmektedir. Ortaokulu Galatasaray'da tamamlamasının ardından babasının terfi alması sonucunda aile Ankara'ya yerleşmiş ve Aydın lise eğitimini Gazi Lisesi'nde tamamlamıştır. Varlıklı ailelerin çocuklarıyla arkadaşlık eden Aydın başarılı bir öğrenci olmaya çalışmaktadır ve ülkesine en iyi şekilde hizmet etmek istemektedir. Aysel'in güzelliğinden ve karakterinden etkilenmiş olan Aydın onunla arkadaş olmak ister fakat Aysel Aydın'a hiçbir zaman fazla yüz vermez.

İlhan Aysel'in ağabeyi olarak rol oynayan erkek karakter gençlik yıllarında Ülkücü ve Turancı hareketin savunuculuğunu yapar. Örgütün önde gelenlerine kendini kanıtlamak için; dergiyle kitap saklar ve bazı yaşa dışı eylemlere katılır. Okuduğu dergilerden ve kitaplardan etkilenen İlhan Aysel'in okumasına ve eğitim almasına engel olmaya çalışır. II. Dünya Savaşı sırasında Almanları destekler ve Türklerin Almanları örnek almaları gerektiğini düşünür. Fakat savaşı Müttefiklerin kazanmasının ardından ülkedeki ırkçı örgüt üyeleri tutuklanıp yargı önüne çıkarılırlar. Örgütten ayrılan İlhan Hukuk Fakültesi'ni bitirir ve tamamen kendi maddi çıkarını düşünen bir avukata dönüşür.

Anlatıda yer alan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Ali, Namık, Behire, Semiha (Aysel'in ilkokuldan arkadaşı), Fitnat Hanım (Aysel'in annesi), Tezel (Aysel'in kız kardeşi), Sevil (Savcının kızı), Nurten (Aydın'ın kız kardeşi), Metin (Aydın'ın Galatasaray'dan arkadaşı), Hasip (Hafız Bilal'in oğlu), Ertürk (Emin Efendi'nin oğlu ve askeri okul öğrencisi), Şakir Ağa, Ümmü Nine, Remzi, İclal, Tülin, Erdal (İnönü'nün oğlu), Fethi, Oğuz, Molla Katip vd.

Öykü

Aysel'in Ölmeye Yatması Saatin 07:22'yi gösterdiği vakitlerde Aysel, on altıncı katta kiralamış olduğu odaya çıkar. Odanın perdeleri kapalıdır ve Aysel odanın bu şekilde kalmasını istemektedir. Görevlinin odayı terk etmesinin ardından Aysel çıplak soyunur ve yatağın örtüsünü kaldırarak yatağa uzanır. Çantasındaki eşyaları hatırlayan Aysel yazmış olduğu nota neler yazdığını düşünür. Zira Aysel yatağa ölmek için yatmıştır.

İlkokul Müsameresinde Yaşanan Görüş Çatışmaları Ardından zamanda geriye dönüş yaşanır ve Aysel'in ilkokul çağına gelinir. Kasaba ilkokulunun ilk yılsonu müsameresi düzenleneceği için herkes telaş ve hareketlilik içindedir. Büyük zorluklar ve imkansızlıklarla hazırlanmış olan müsameredeki bütün sorumluluğu, Cumhuriyetin idealist öğretmenlerinden biri olan Dünder Bey almıştır. İlk mezunlarını verecek olan okulun düzenlediği müsamerede; rondo oynanacak, Meslekler, Ergenekon Destanı, Çiçekler ve Böcekler gibi oyunlar sahnelenecektir. Dünder Bey müsamerede görev alan öğrencileri örgütler ve eşgüdümler. Fakat çoğu öğrencinin velisi düzenlenen müsamerenin gerçekleşmesini istememiştir. Zira veliler erkek ve kız çocukların birbirlerine fazla yakınlaşmalarını istememektedirler. Fakat bazı öğretmenlerin ve yöneticilerin teşvikiyle veliler çocuklarının müsamerede yer almaları konusunda razı edilmişlerdir.

Müsamere Sırasında Yaşanan Sorunlar Mal Müdürü, Tahrirat Katibi, Savcı, Jandarma Kumandanı ve Kaymakam müsamereye katılacaklardır. Hazırlıklar sırasında bazı sıkıntılar yaşansa da Başöğretmen eldeki imkanlar dahilinde ortaya çıkarılacak her gösteriye razıdır. Fakat Dünder Bey her şeyin düzenli ve mükemmel olmasını istemektedir. Savcının kızı Seval keman çalacaktır. Hafız Bilal, oğlu Hasip'in müsamereye katılmasını istememiş olmasa da onun bokböceğini canlandıracağını öğrendiğinde oğlunun görünmeyeceğini düşünerek müsamereye katılmasına izin vermiştir. Fakat müsamereye ilgili dedikodular çocuklar tarafından bütün kasabaya yayılır ve bokböceğini canlandırarak olan Hasip bundan utanç duyar. Gösteri sırasında öğrenciler, yeni kurulan Cumhuriyeti ve onun ulu liderini öven performanslar ortaya koyarlar. Fakat gösteriyi izleyen veliler kız ve erkek çocukların birbirlerine yakınlaşmalarından hoşlanmazlar. Kendi kendilerine söylenirler, tövbe ederler ve öksürerek kendilerini temize çıkarmaya çalışırlar.

Aysel'le Aydın'ın İlk Yakınlaşması Çiçekler ve Bitkiler oyunu sırasında Arı rolünde olan Aydın, yanlışlıkla Kelebek rolündeki Aysel'in üzerine konar ve iğnesini sokarmış gibi yaparak onu yanağından öper. Yaşanan olayın ardından Aysel ailesinin müsamereye katılmamış olmasından memnun olur. Zira Aysel'in babası Salim Efendi, Kaymakamın ısrarı üzerine kızının müsamerede yer almasına izin vermiştir. Dünder Bey tarafından kaleme alınmış olan Meslekler adlı oyunda Aysel, kentli bir memur hanımı canlandıracaktır. Fakat Aysel annesinden ve babasından gerekli olan kıyafetleri temin edemez. Onun için bulunan bazı kıyafetler de Aysel'e büyük ve bol gelir. En sonunda Aysel annesinin ayakkabılarını ve kendisi için bulunan bir mantoyu giyerek sahneye çıkar. Oyunlar sırasında birçok eksiklik ve aksaklık yaşanır. Fakat Dünder Bey'in oyun sırasında göstermiş olduğu son performans her şeyi telafi eder. Müsamere sırasında Cumhuriyet değerlerini savunan karakterlerle gerici değerleri savunan karakterlerin soğuk bir çatışma halinde oldukları görülür.

Aysel'in Tanıdıkları Tarafından Aranacağını Düşünmesi Saat 7:28'i göstermektedir ve Aysel çıplak bir vaziyette yatağa uzanmıştır. Otele gelmeden önce Küçükkesat'taki Dedeman Sineması'nın duvarında gördüğü Zor Yıllar ve Benimle Dalga Geçme filmlerinin afişlerini düşünür.

Ardından Şencan Apartmanı'na bu adın nasıl verildiği üzerine beyin fırtınası yapar. İsim seçimi sırasında apartmanın mirasçılarının nasıl tartıştıklarını ve en sonunda bu adın nasıl verilmiş olduğunu düşünür. Ölmeye yatmış olan Aysel, ölümün nasıl ve ne şekilde geleceğini merak eder. Derse gitmemiş olduğunun fark edileceğini ve asistanı tarafından aranacağını düşünerek endişelenir.

Dönemin Önemli Olayları Dünder Bey Ulus gazetesi okumaktadır. Yazı İşleri Müdürü Mümtaz Faik Fenik, Başyazar Nasuhi Baydar, İç fıkra yazarı Yaşar Nabi ve dış politika yazarı Ahmet Şükrü Esmer'dir. Gazetede dönemin önemli olaylarıyla ilgili bilgiler verilmektedir. Bağımsızlığını ilan etmiş olan Hatay'ın Millet Meclisi toplanacaktır. Ankara'dan Hatay'a gitmiş olan bürokratlar trenle geri dönmektedirler. Çubuk Barajı'nın yanında yeni barajlar da yapılmaktadır. Sıtma için Biogenine tavsiye edilmektedir. Umumi Müfettiş Korgeneral Abdullah Alpdoğan Dersimli köylülerle görüşmüştür. Avrupa'dan elektronik aletler gelmeye başlamış ve bazı enstitüler faaliyete geçmiştir. Çin ve Japonya arasında çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmaya başladığı gibi Hitler Reichtag'da toplantılar yapmaya başlamıştır. Kısa bir süre sonra Çin ile Japonya arasında sıcak savaş başlar. Hemen ardından Almanya'nın Çekoslovakya'ya gireceği konuşulmaya başlanır. Türkiye gazetelerinde devletin barıştan yana tavır alacağı duyurulur.

Cumhuriyet Değerleriyle Geleneğin Çatışması İstanbul'da dünyaya gelmiş olan Aydın'ın babası Kurtuluş Savaşı gazilerinden biridir ve savaşın ardından Anadolu'daki bir kasabada kaymakam olarak görevlendirilmiştir. Kasabadaki ilkokulun ilk mezunlarından biri olan Aydın Alpdemir ortaokul eğitimine devam edebilmek için babası tarafından Galatasaray'a gönderilmiştir. Halasının yanında kalan Aydın çoğu zaman ailesine ve arkadaşlarına duyduğu özlemden dolayı geceleri ağlamaktadır. Kaymakamın oğlu olarak taşrada okumuş olan Aydın, köylü arkadaşlarının yoksulluğundan bahseder. Köylü çocukların bitli olmalarından dolayı Aydın annesi tarafından her hafta iyice yıkanmıştır. Savcının kızı olan Sevil de ailesi tarafından aynı muameleyi görmüştür. Kaymakamın girişimleri sayesinde Aysel, Ankara'daki teyzesinin yanına gönderilmiş ve ortaöğretime devam edebilmiştir. Salih Efendi Aysel'in daha fazla okumasını istememiş olsa da kaymakam ona devrim düşmanlığıyla suçlanabileceğini söyleyince kızını okula göndermeye ikna olmuştur. Mon Ami Pierrot şarkısını ezberlemiş olan Aydın, şarkıyı Aysel'e okumak için sabırsızlanmaktadır. Aysel'in onu çok kıskanacağını düşünmektedir. Ancak kadınlarla erkeklerin birlikte çalışmasıyla ülkenin muasır medeniyetler seviyesine yükselebileceğini söylemiş olan Atatürk'e hak veren Aydın, yakınlaşma girişiminde bulunduğu her kız tarafından geri çevrilmiştir. Batılı kızların oldukça rahat ve özgüvenli olduklarını düşünen Aydın, Türk kızlarının fazla utangaç ve bilinçsiz olduklarını düşünmektedir. Zira ilkokul dönemlerinde konuşmaya yeltendiği her kızın yüzü kıpkırmızı olmuştur. Fakat zaman ilerledikçe ve büyüdükçe kız arkadaşlarının olacağına inanmaktadır. Aydın'ın öğretmenleri savaşın olmayacağını söylerken medya organları bunun aksini söylemektedirler. Zira Londra'da yaşayan İngiliz çocukları daha güvenli yerlere götürülmüştür.

Aysel'in Engin'le Yatmış Olmaktan Pişmanlık Duyması Saat 7:36'yı göstermektedir ve Aysel Aydın'ı aramayı düşünmektedir. Kendisini aciz hisseden Aysel Aydın'ı aramayı gururuna yediremez ve bu fikrinden vazgeçer. Kat görevlisinin elektrik süpürgesi sesini duyarken aklına karpuz kabuğu turşusu gelir. Yemek aşeren ve kırk gündür adet olmamış olan Aysel öğrencisinden hamile kaldığını düşünür. Fakat daha önce bir çocuk düşürmüş olan Aysel dünyaya çocuk getirmekten vazgeçmiştir. Öğrencisiyle yatmış fakat bundan pişmanlık duymuş olan Aysel'in amacı özgürlük duygusunu hissetmektir. Bir Cumhuriyet kadını olma arzusunu yanlış bir yönelimle gerçekleştirmeye çalışmıştır. Annesinin karpuz kabuğu turşusunu özleyen Aysel Ankara'da ölen bir adamı ve öğrenciyi düşünür. Bir yandan geçmişte Aydın'la neden birlikte olmadıklarını düşünürken diğer yandan kadınlık zararının yeniden kapandığını ve zaman içinde bunun tutsağı olduğunu düşünür.

Dünder Bey'in Ali'yi Okula Yazdırması Kasabada öğretmenlik yapmaya devam eden Dünder Bey, kente gitmiş olan öğrencilerinden hiç haber alamamış olmaktan yakındır. Kendini unutulmuş ve terk edilmiş hissetmektedir. Salim Efendi'nin dükkanından alışveriş yapan Dünder Bey Aysel'in durumunu sorar ve onun eğitime devam ediyor olmasının iyi bir şey olduğunu söyler. Fakat Salim Efendi Aysel'i gönül rızasıyla Ankara'ya göndermemiştir ve aslında onun geri dönmesini istemektedir. Salim Efendi Cumhuriyet değerleriyle neden barışamamış olduğunu sorgular. Bu sorgulama sonucunda sorusuna sağlıklı bir yanıt veremez. Eski inançları ve gelenekleri yıkıp yenilerini kabullenmek Salim Efendi için oldukça zordur. Dünder Bey, eğitime devam etmeyen öğrencilerinden Ali'yle karşılaşır. Ali'yi bir eşeğin üstünde oldukça pasaklı bir halde gören Dünder Bey oldukça sinirlenir. Zira Dünder Bey öğrencilerine beş yıl boyunca temizlik üzerine ders vermiştir. Dünder Bey Ali'ye ve onun annesine kızar. Dünder Bey Ali'nin annesine, çocuğunu okula göndermesi ve onun

tarlada çalışmaması gerektiğini söyler. Fakat Dünder Bey'e, tarlayı sürmek için insan gerektiği söylenir. Gün boyunca Ali'yi kente göndermenin planlarını yapan Dünder Bey bazı yöneticilerle ve Ali'nin ailesiyle görüşür. Aileyi ikna etmeyi başaran Dünder Bey Ali'yi Ankara'daki yeni okuluna götürür. Bu sırada Ulus gazetesi okuyan Dünder Bey Atatürk'ün sağlığının iyi olmadığını öğrenir. Dünder Bey hayatında ilk defa okuduğu gazetenin yalan haber yaptığını kanaat getirir.

Semiha'nın Ali'yi Merak Etmesi Aysel'e bir mektup yazmış olan Semiha, Atatürk'ün ölümünden dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirir. Semiha Aysel gibi eğitimine devam edemediği için üzülmemektedir. Semiha, teyzesiyle ilgili bazı sorunlar yaşayan Aysel'i cesaretlendirir ve ona sabırlı olmasını öğütler. Semiha Aysel'e Dünder Bey'in Atatürk'ün ölümünden dolayı duyduğu üzüntüye değinir. Aysel'in Ankara'da maddi zorluklar çektiğini ve arkadaşları tarafından alay konusu edildiğini bilen Semiha onu eğitimine devam etmesi konusunda cesaretlendirir. Semiha Aysel'e Ali'nin durumunu sorar ve onun vermiş olduğu kiraz çubuğunu hala sakladığını söyler. Semiha Aysel'den bir dahaki mektubunda Ali'yle ilgili bilgi vermesini ister.

Aysel'in İç Hesaplaşmaları Saat 7:42'yi gösterdiğinde odanın dışındaki kat görevlisinin etrafı süpürdüğü duyulur. Aysel, evin durumunu düşünürken muslukları açık bırakmış olabileceğini hatırlar. Ardından kendisinin aranabileceğini ve bulunamaması durumunda yakınlarının ne yapacaklarını düşünür. İkinci defa kadınlık zarı bozulmuş olan Aysel daha önceki sevişmelerini düşünür. İlk gebeliğinde düşük yapmış olan Aysel, hamile olup olmadığını ve çocuğu isteyip istemediğini düşünür. Ardından eşi Ömer'i düşünmeye başlar. Zira bir süredir onu düşünmekten kaçınmaktadır. Aysel eşini hatırlamasıyla birlikte ölmekten vazgeçip eski hayatına geri dönmeyi düşünür. Mezar taşçılarının önünden bir minibüse binmiş olan Aysel Ulus'ta inmiştir. Gazete satan bir çocuğu takip etmesi sonucunda Sümerbank'ın önüne gelmiştir. Ardından bankanın yakınındaki bir otele giriş yapmıştır. Kendini inşa etmek ve özgür olmak konusunda ciddi sorunlar yaşamış olan Aysel bir süredir ölecek kadar yorgun hissetmektedir.

Aysel'in Erkeklerle Yakınlaşamaması Yaz tatilinin ardından okula geri dönen Aysel Semiha'ya bir mektup yazar. Kasabada bulunduğu dönemde Aysel Semiha'nın kendisinden çekindiğini fark etmiştir. Fakat Aysel Semiha'ya kendisinden çekinmemesi gerektiğini ve mektepli bir kız olarak kendisini ondan daha üstün görmediğini dile getirir. Eniştesinin terfi etmesi sonucunda Aysel, teyzesiyle birlikte başka bir muhite taşınmıştır. Yeni evde ilk defa kömür sobası görmüştür. Güneşspor taraftarı olan eniştesi sayesinde futbol takımının düzenlediği bir gardenpartieye katılmıştır. Parti sırasında kızıl saçlı bir genç kendisini dansa kaldırmak istemiş fakat enişte delikanlıyı kovmuştur. Cumhuriyet rejimiyle yönetilen bir ülkede kadınlarla erkeklerin birbirlerine yakınlaşabileceklerini düşünen Aysel eniştesini ve babasını anlamakta zorluk çeker. Zira Aysel kasabaya döndüğünde babasının gözüne girmek ve eğitimine devam edebilmek için başörtüsü giymiş ve erkeklerle hiç göz göze bile gelmemiştir.

Aydın'ın Aysel'i Eleştirmesi ve II. Dünya Savaşı'nın İlk Yankıları Aysel, eniştesinin ve babasının toplum baskısından korktuklarının farkındadır ve bu durumu anlayışla karşılar. Aysel Türk erkeklerine kardeş gözüyle bakmaktadır ve onlarla birlikte ülkelerini kalkındırabileceklerini düşünür. Aysel Semiha'ya sinemada izlediği Lorel Hardi Hindistan'da adlı filmde bahseder. Ardından İngiliz uçaklarının Berlin semalarında uçmalarından duyduğu tedirginliği dile getirir. Son olarak Ali'den bahseden Aysel, onun Aydın'dan utandığını düşündüğünü söyler. Zira Ali sanat okulunda okurken Aydın Galatasaray'da eğitim almaktadır. Fakat onunla görüşme fırsatı yakaladığında Ali'yle konuşacağını söyler. Galatasaray'ın asıl binasında eğitimine devam eden Aydın tuttuğu günlükte kasaba rastladığı Aysel'in başörtüsü takmasından ve kendisini görmezlikten gelmesinden duyduğu tiksintiyi dile getirir. Metin adlı arkadaşıyla savaş üzerine tartışmaktadırlar. Metin Almanya'ya desteklerken, aldığı eğitimden dolayı Fransızlara karşı sempati duyan Aydın Fransa'ya desteklemektedir. Muhtemel bir saldırıya karşı tedbir almak isteyen devlet ülkenin çeşitli yerlerinde pasif korunma tatbikatları yapmaya başlamıştır. Bu tatbikatlar sırasında bazı insanlar atılan gazdan zehirlenmiş fakat tıbbi müdahaleyle kurtarılmışlardır. Aydın'ın Fransızca dersi notları gayet iyidir ve öğretmenler onun Fransızcada yetenekli olduğunu söylemektedirler. Fakat Aydın Fransızca roman okuyan arkadaşlarını kıskanır ve onların seviyesine gelmek istemektedir. Halasıyla olan ilişkisinden bahseden Aydın ailesini özlemektedir. Özellikle bayram tatillerinde yatakhane yalnızlık çekmektedir. Babası tarafından alınıp eve götürülmeyi bekleyen Aydın, babasının devlet tarafından ödüllendirildiğini ve bundan dolayı onun Ankara'ya gitmek zorunda kaldığını öğrenir. Aydın ailesini özlemektedir.

II. Dünya Savaşı'nın Başlaması ve Türkiye'de Alınan Önlemler Savaş sırasında barıştan yana tavır alan Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere ve Fransa'yla Ankara Antlaşması'nı imzalar. Halk Almanlar ve İngilizler olmak üzere ikiye ayrılır. Devlet stokçuluğa ve pahalılığa karşı sert önlemler almaya başlar. Birçok esnaf ve tüccar ağır cezalar alır. İngiltere ve Belçika gibi ülkeler Almanya'yı barış yapmaya davet ederken Sovyet orduları Finlandiya'ya girer. Bunun üzerine İngiliz uçakları Berlin semalarında yeniden görülür. Aysel Semih'a yazdığı mektupta babasının un kaçakçılığından soruşturulduğunu öğrendiğini söyler ve bu bilginin teyit edilmesini ister. Babasıyla ilgili çıkan haberlerden dolayı İlhan mektebi bırakmıştır. Erzincan depreminde maddi ve manevi zarar gören vatandaşlara yardım götürülmesi için çağrı yapılır ve etkinlikler düzenlenir. Aysel cebindeki on kuruşu ve kazağını Kızılay'a vermiştir. Aysel, babasına yardım edememiş olan kaymakama öfkelenmiştir. Onu üstlerinin sözünden çıkmayan bir dalkavuk olarak görür. Son olarak Aysel Semih'a, okulda köylülüğüyle nasıl dalga geçildiğini anlatır. Halbuki Aysel her arkadaşı gibi öğrencidir ve onlar gibi yaşamaktadır.

Ali'nin Şehirde Yaşadığı Zorluklar ve Aysel'e Olan İlgisi Ankara'daki Erkek Sanat Okulu'nda eğitimine devam eden Ali, geceleri çalıştığı Ulus'taki otele gitmek için hareketlenir. Ülkenin yeniden inşa edilmesi ve yaşanan dünya savaşı nedeniyle birçok zorluk yaşanmaktadır. Eğitimine devam etmek için çalışmak zorunda kalmış olan Ali otel sahibi tarafından hor görülür ve ona sahip olduğu şeylerin kıymetini bilmesi telkin edilir. İnsanlar karneyle ekmek ya da un almaya ve pasif korunma devam etmektedir. Otele doğru ilerleyen Ali'nin asıl gitmek istediği yer Kız Lisesi'dir. Aysel oldukça büyümüştür ve Ali onu görmekten mutluluk duymaktadır. Ali Aysel'le karşılaşır ve ona "siz" diye hitap ettiği için utanç duyar. Aysel Ali'ye Semih'nin kasabada nişanlandığını söyler. Bunu öğrenen Ali oldukça üzülür fakat Ali'nin asıl ilgilendiği kişi Aysel'dir. Aysel Ali'ye Semih'nin selamını iletir ve ardından eve doğru ilerler.

Aysel'in Eğitim Süresince Karşılaştığı Zorluklar Ağabeyi ve babası tarafından çeşitli engellemelere ve zorlamalara maruz kalan Aysel, eğitimine devam edebilmek için sükunetini korumaktadır. Ayrıca babasının yaşadığı zorlukların farkındadır. Zira Aysel Salim Efendi'nin iftiraya kurban gittiğini düşünmektedir. Ağabey İlhan'sa, dönemin ülkücü ideolojisiyle gönül bağı kurmuş olsa da kız kardeşini tutucu bir şekilde baskı altına almaya çalışmaktadır. Ülkücü olduğunu söyleyen İlhan Atatürk'ü tam olarak anlayamamış ve popülizme kendini kaptırmıştır. Ödevini yapmaya koyulan Aysel, Atatürk'ün ölüm yıl dönümü için bir kompozisyon yazmaya başlar. Aysel, Cumhuriyet'e layık bir toplum olabilmek için kadınlarla erkeklerin omuz omuza çalışmaları gerektiğini düşünmektedir. Semih'a mektup yazmaya başlayan Aysel ona İlhan'ın durumundan bahseder. Aysel Semih'ı nişanlandığı için tebrik eder. Aysel Semih'a okul hayatından ve derslerinden bahseder. Eğitim sisteminde insan kayırma ve "mış gibi yapma" anlayışı devam etmektedir. Aysel'in annesi kent hayatına ayak uydurmaya başlamış ve kızına destek olmaya başlamıştır. Fakat babayla ağabey Aysel'e engel olmaya devam etmektedirler. Aysel Semih'a güçlü olmasını ve kendini dereye atmamasını telkin eder.

Aysel'i Rahatsız Eden Düşünceler Saat 07:55'i gösterdiğinde Aysel uyanır. Vücudundaki ateşin ve titremenin geçmiş olduğunu fark eder. Ardından yatağa oturan Aysel, eşi Ömer'in durumunu düşünür. Ömer'in Aysel'in eve gelmediğini kimseye haber vermediğini ve evde endişeli bir halde kendisini bekliyor olduğunu tahmin eder. Midesi bulanık Aysel tuvalete gidip kusar ve gebe olup olmadığını düşünmeye başlar. Kendisini emzirmiş olan Ümmü Nine'yi ve onun süt dolu iri göğüslerini hatırlar. Aysel, memelerinin ne zaman süt vereceğini merak eder. Fakat kısa bir süre sonra çocuk emziremeyecek kadar yorgun ve tükenmiş olduğunu fark eder. Aydın'ı aramayı düşünen Aysel, onun kendisiyle yatmak istediğini uzun süre önce anlamıştır. Fakat Aysel Aydın'a hiçbir zaman yüz vermemiştir. Aysel Aydın'ın kendisine eşikle yatmasını ve böylece doğacak çocuğun babasının belli olacağını söyler. Aysel, eğer Aydın'dan hamile kalsaydı onun yine aynı öneriyi dile getireceğini düşünür ve düşünce onu gülümsetir. Ardından Engin'e yazdığı mektubu ve bıraktığı parayı düşünen Aysel, onun tarafından anlaşılacağını ve onun parayı partiye vereceğini düşünür. Bundan dolayı Aysel yazmış olduğu mektubu yırtıp atar. Sigaradan aldığı nefesten büyük zevk alan Aysel, hala yaşama tutunmaya çalıştığını kabul eder.

Savaşın Hararetlenmesi ve Türkiye'deki Fikir Ayrılıkları II. Dünya Savaşı patlak vermiş ve Almanlar Stalingrad'da Sovyetlerle amansız bir savaşa tutuşmuştur. Her ev ve bina bir cepheye dönüşmüştür. Aynı zamanda Sovyetler Kafkasya'ya inmiş ve Türkiye sınırlarına dayanmıştır. Ekmeğin karneyle dağıtılmaya başlanmasıyla un stoklama ve una hile karıştırma gibi suçlarda ciddi bir artış olmuştur. Türkiye'yle Almanya arasındaki ticari ilişkiler devam etmektedir. Hatta ülkede yaşayan

Yahudiler yaşanan bütün sorunlardan sorumlu tutulurlar. Dünyayı yerinden oynatan olaylar kesintisiz bir şekilde devam ederken Büyükkada'daki Tilla Pastanesi'nde Aydın'la Sevil'in aileleri buluşmuşlardır. Aydın Sevil'i dansa kaldırır ve dans sırasında Aydın Sevil'e onu sevdiğini söyler. Eniştesinin kütüphanesinden Zola'nın Meyhane adlı romanını almış olan Aydın, kitabın Türkçesini okuduktan sonra okuldaki arkadaşlarına kitabı Fransızca aslından okumuş gibi yapacaktır. Aydın ile Sevil arasında bir yakınlaşma gerçekleşir. Fakat Sevil Aydın'a onu sevmediğini söyler ve dans etmeyi bırakıp masaya geri döner. Masa başındaki konuklardan bazıları barışın sağlanması konusunda A.B.D.'nin daha fazla çaba sarf ettiğini savunurken bazıları da Almanya'nın daha fazla çaba sarf ettiğini savunur. Sofradaki konuklar savaş ve barış üzerine hararetili bir şekilde tartışırken Sevil, bir ülkenin gelişmiş medeniyetler seviyesine ulaşması için her ilinde bir opera olması gerektiğini düşünür.

Militarizmin Yükselişi ve Etkileri Bursa Askeri Lisesi'nde eğitimine devam eden Ertürk, kasabaya gittiğinde yerliler tarafından hayli ilgi görür. Yavaş yavaş asker bilincine sahip olmaya başlamış olan Ertürk, disipline ve emirlere itaat etmeye önem vermektedir. Fakat bir gün Dar Kapı adlı bir kitapla okula gitmiş olan Ertürk hakkında soruşturma başlatılır. Askeri öğrenciler Ertürk'ün arkasından oldukça kötü şeyler söylerler. Ertürk, kendi istediği bir kitapla okula gelmiş olmaktan pişmanlık duyar. Ertürk hakkında yürütülen soruşturma sonucunda onun bir daha istediği kitapla okula girmemesi konusunda bir uyarı yapılır.

Dündar Bey ve Kardeşi Arasındaki Fikir Ayrılığı Her zamanki gibi Ulus gazetesi okuyan Dündar Bey, karneyle dağıtılan ekmekler üzerinde oynan oyunlar üzerine bir haber okur. Ardından Hasanoğlan Enstitüsü'nde öğretmenlik yapan kardeşinin yöneticilere muhalif olduğunu ve onları birer sahtekar olarak nitelediğini düşünerek kahrolur. Ancak Dündar Bey yöneticilere saygı duyar ve onların üstün insanlar olduklarını düşünmektedir. Bu düşünce farklılığı yüzünden iki kardeşin arası bozulmuştur. Dündar Bey kardeşinden mektup alamamaktan yakınıdır. Dündar Bey yeni rejimin ne solcu ne sağcı yalnızca ilerici ve sulhçu olduğunu düşünür ve yöneticilere fazlasıyla güvenir. İçten içe kardeşine kızan Dündar Bey Ankara'daki eski öğrencilerini düşünür ve onların da muhalif olmalarından endişe duyar. Özellikle Ali'nin zor durumda olduğunu bilen Dündar Bey onun için endişelenir. Gazetede devlet tarafından ödüllendirilen öğretmenlerin isimlerini okuyan Dündar Bey, bir gün o listede adının yazılı olacağını hayal eder.

Ali'nin Sosyalist ve Ülkücü İdeolojilerle Tanışması Mesai saatinin yaklaşmasıyla birlikte çalıştığı otele doğru ilerleyen Ali, yolunun üzerindeki bir lokantada bazı ağabeylerin şiir okuduklarını ve iktidarı eleştirdiklerini fark eder. Ağabeylerin bazılarının memur olduklarını ve bazılarının okumuş fakat işsiz olduklarını fark eder. Ağabeylerinin söylediklerine kulak misafiri olmuş olan Ali onlardan etkilenmiş ve eğitimine devam etme kararı almıştır. Otele gelen Ali, otel görevlilerinden biri olan Molla Katip tarafından hor görülür. Ali Molla Katip tarafından namaz kılmaya zorlanır ve sürekli azar işitir. Molla Katip tarafından hor görülmekten ve otelin sahibi Şakir Ağa tarafından sömürülmekten bıkmış olan Ali otelden ayrılır. Şakir Ağa'nın Salim Efendi'ye sürekli olarak iftira attığını ve onun soruşturma geçirmesine sebep olduğunu bilen Ali, Salim Efendi'yi uyarmaya karar verir. Salim Efendi bir düğme yüzünden yeniden soruşturmaya tabi tutulmuş ve pasif korunma tatbikatları devam etmektedir. Bomonti fabrikasındaki işçiler için yemek yapan Fitnat Hanım'ı ve babasının geçirdiği soruşturmalar nedeniyle okulunu bitirememiş olan İlhan'ı düşünür. Salim Efendi'nin dükkanına giden Ali İlhan ve Fethi Bey'le karşılaşır ve onlar aracılığıyla dönemin ülkücü ideolojisiyle tanışır. Türk ırkının yüceliğine ve üstünlüğüne inanan İlhan, Yahudilere ve Ermenilere yönelik antisemitik konuşmalar yapar. İlhan ırkçılığı savunduğu gibi Aysel'in okumasına karşı çıkararak gericiliği de savunur. Fethi Bey'in verdiği Kızılçılma, Bozkurt ve Ergenekon gibi dergilerdeki şiirleri ve yazıları beğenmeyen Ali, lokantada karşılaştığı memurların okudukları gibi şiirler yazmak istemektedir.

Aydın'ın Ankara'ya Dönmesi ve Aysel'e İlgili Duyması Saat 08:03'ü gösterdiğinde Aysel, odadaki koyu yeşil perdeleri fark eder ve birlikte olduğu Engin adındaki öğrencisini düşünmeye başlar. Onunla neden yattığını ve böyle bir şeye neden ihtiyaç duyduğunu anlamaya çalışır. Ardından dünyanın sonu gelmiş gibi beklediğini ve düşündüğünü fark eder. Orta öğrenimini bitiren Aydın, ailesinin temelli olarak Ankara'ya yerleşmesi sonucu Gazi Lisesi'nde eğitimine devam eder. Yeni okulunda kasabadaki arkadaşlarından bazılarıyla karşılaşmaktan, Namık gibi, rahatsızlık duyar ve onlarla aynı okulda okumayı kendine yediremez. Sınıf birincisi olan Milli Şef'in oğlu Erdal'la ders konusunda rekabete girer. Galatasaray'daki bir arkadaşıyla Fransızca mektuplaşmaya başlar ve Fransızca öğretmeninden özel ders alır. Edison'un hayatını anlatan bir film izleyen Aydın, gelecekte fizikçi olmayı düşünür. Aydın; derslerine önem verir, kendisi gibi olan çocuklarla yakınlık kurar ve köylü arkadaşlarını küçümser. Dışarıda ve sinemada Aysel'i görmüş olan Aydın, daha önce hiç katılmamış

olduğu 19 Mayıs gösterilerine Aysel'i görmek amacıyla katılmak ister. Okulun düzenlediği bir pazar gezmesi sırasında Aydın Ankara Kız Lisesi öğrencilerini ve Aysel'i görür. Aydın Aysel'le yakınlaşmak ister. Zira İlhan Aydın'ı evlerine davet bile etmiştir. Daha sonra Sarıkışla'ya kamp yapmaya giden Aydın, Askerçilik dersinin öğretmeniyle Fransızları desteklediği için tartışır. Yaz tatilinin gelmesiyle birlikte Aydın halasının yanına gitmeyi ümit eder. Fakat kız kardeşi Nurten'in ikmale kalması üzerine ona ders çalıştırmak zorunda kalır. Ergenliğe girmiş olan Nurten cinselliği keşfetmeye başlamıştır. Aydın bu tarz konuları önemsemese de toplum ve ailesi tarafından baskı görmekten çekinmektedir. Fakat Atatürkçü ve ilerici bir gözle dünyaya bakan Aydın, kadınlarla erkeklerin istedikleri gibi görüşebilmelerinin normal olduğunu düşünür. Bu düşüncelerine Aysel de katılmaktadır fakat Aydın yeniden Aysel'le karşılaşmamak için Galatasaray'a geri dönmek istemektedir.

Aysel'in İrkçi Düşüncelerden Endişe Duyması Aysel, Konya'daki hemşirelik okulunda öğrenci olan Behire'ye mektup yazar ve vatana olan hizmetlerinden dolayı onu tebrik eder. Aysel Behire'ye derslerden bahseder ve okulunu başarıyla tamamlayacağını söyler. Ağabeyi İlhan'ın Hukuk Fakültesi'ne başladığını ve Oğuz adlı bir arkadaşıyla ülkücü hareketin savunuculuğunu yaptığından bahseder. Aysel Oğuz'un okuduğu ve tavsiye ettiği kitaplarla şiirleri beğenmez. Zira önerdiği kitaplar ve şiirler fazlasıyla nefret söylemi içermektedir. Shakespeare'in Romeo ve Juliet'ini okuduğu için ağabeyi tarafından azarlanır. Aysel Aydın'a yüz vermemiş olmaktan dolayı gururludur.

Aysel'in Gençlik Yıllarına Özlem Duyması Saat 08:12'yi göstermektedir ve koyu yeşil renkteki perdeleri açmaktan vazgeçen Aysel ayağındaki nasırı koparır ve pedikürçüsünü hatırlar. Ardından hayat rutinini düşünen Aysel bundan bunalır. Engin'le yattığı gece Ruhi Su'dan türküler ve Nazım Hikmet'ten şiirler okumuş olduklarını hatırlar. Sol hareketin içinde yer almış olan Aysel ülkesini esenliğe kavuşturmak için mücadele etmiştir. Fakat yaşı ilerledikçe inançlarını gerçekleştirmenin imkansızlığını fark etmiş ve karamsarlaşmıştır. Eşi Ömer'in ve annesinin kendisini arayıp aramadıklarını düşünür. Kız kardeşi Tezel'in evliliklerini, sanata olan merakını ve macera düşkünlüğünü düşünür. Aysel, kendisinin yerinde Tezel'in olduğunu ve onun bundan çok keyif alacağını düşünür.

Aysel'in ve İlhan'ın Kendi Kaderlerini Tayin Etmek İstemeleri Dünya çapında yaşanan savaştan dolayı ülkede satılan her tüketim malı sıkı bir şekilde kontrol edilmektedir. On kuruluşluk bir düğmeyi yirmi kuruşa sattığı gerekçesiyle Salim Efendi Milli Korunmacılar tarafından yeniden sorguya çekilmiştir. Moskova'da Ruslar Almanlara karşı zafer kazanmış ve Nazi birliklerini geri püskürtmeye başlamışlardır. Gebe olduğunu öğrenmiş olan Fitnat Hanım, doğacak olan yeni çocuğu için bez örmektedir. Fitnat Hanım Aysel'e bez ördürmek ister ve onun geleceğiyle ilgili düşüncelerini dile getirir. Fakat evlenmek, çocuk sahibi olmak ve annesine benzememek isteyen Aysel Fitnat Hanım'a kızarak bez örmeyi bırakır. Dükkana göz atmaya gelmiş olan Salim Efendi tezgahın üzerinde İlhan'a ait olduğunu anladığı Bozkurt, Kızılma ve Ergenekon adlarındaki dergileri görür. Geçmişte İsmet İnönü'yü Ankara'ya getirmiş ve memleketin kurtuluşunda rol oynamış olan Salim Efendi İlhan'ın macera peşinde koştuğunu düşünür ve ona yalnızca dersleriyle ve ailesiyle ilgilenmesini öğütler. Zira Salim Efendi'nin şehre gelmiş olmasının tek sebebi çocuklarının okumalarını sağlamaktır. İlhan'ın kendisine karşı gelmesi üzerine Salim Efendi dergileri dükkandan atar. İlhan, her şeyden çok değer verdiği dergileri evin bodrumuna taşır. Gazi Lisesi'nde okuyan bir grup öğrencinin aklını çelerek çete kurmak isteyen İlhan, ağabeylerinin saygısını kazanır. Köylüsü olan Namık aracılığıyla bir öğrenci çetesi kurmayı başarmış olan İlhan Halkevini bastıktan sonra ortalıktan kaybolur. Yaşanan olayda oğlunun parmağı olduğunu düşünen Salim Efendi İlhan'ı azarlar ve kendisine karşı gelinmesi üzerine onu evden kovar. Evden kovulan İlhan, eylem sırasında Fethi'nin nerede olduğunu ve onun neden eyleme katılmadığını düşünür. Bu gibi olayların yaşandığı sıralarda Aysel; okuluna devam etmek ve ailesine kendisinin artık bir birey olduğunu kanıtlamak istemektedir.

İlhan'ın Ülkücü Hareketten Kopuşu Mahkemeye çıkan bir dava arkadaşını baskınla kurtarmış olan İlhan eve geri döner. Eylemlerden uzak durmaya ve dersleriyle ilgilenmeye karar vermiştir. Aysel ağabeyinin ideolojisini ve gelir dağılımdaki adaletsizliği ilk defa düşünmeye başlar. Rusların Almanları Varşova'ya kadar geri püskürttüğü tarihlerde Tezel dünyaya gelir. İlhan Komünistlere yenildiklerini düşünerek büyük hayal kırıklığı yaşar.

Aysel'in Yaşama Tutunmaya Çalışması Bir müşterinin otel görevlisini ses çıkarmaması konusunda uyardığında saat 08:23'ü göstermektedir. Kendini adeta ölümden uyanmış gibi hisseden Aysel öğrencileriyle işlediği XIX. yüzyıl Rus toplumu dersini hatırlar. XIX. yüzyıldaki Rus aydınları muhtemelen özgürleştirerek ideal bir topluma kavuşacaklarını düşünmüşlerdir. Fakat kölelikten kurtulan

mujikler eski kötü alışkanlıklarına aynı şekilde devam etmişlerdir ve memurlar iyice tembelleşmişlerdir. Üniversite yıllarında burs kazanmış olan Aysel, bir yıl boyunca Sorbonne Üniversitesi'nde misafir öğrenci olarak bulunmuştur. Paris'te bir yıl yaşamış olan Aysel şehrin etkisinden asla kurtulamamıştır. Daha önce katıldığı eylemleri, verdiği dersleri ve yazdığı makaleleri düşünen Aysel kendisiyle alay eder ve karamsarlığa kapılır. Engin'le birlikte olduğu gece kadınlık zarı yeniden yırtılmış olan Aysel kendini yeniden özgürleştirmek istemiştir. Yaşamış olduğu hayal kırıklıkları ve acı gerçeklerle yüzleşmiş olması onu varoluşsal bir bulantıya sürüklemiştir. Engin'le birlikte olarak kendini yeniden genç bir kadın gibi hissetmek istemiştir. Engin'in penceresinin tam karşısında Anıtkabir görünmektedir. Bir zamanlar toplumcu ideallerin peşinden gitmiş ve Atatürk'ü öncüsü olarak kabul etmiş olan Aysel için Anıtkabir oldukça önemlidir. Fakat Anıtkabir'in üzerine kara ve beyaz bir sis çökmüştür. Anıtkabir iç karartıcı ve oldukça yalnız görünmektedir. Kendini ve döneminin aydınlarını ironik bir üslupla eleştirir. Sosyalizmle yakından ilgilenen Engin'in evi solcu düşünürlerin, yazarların ve şairlerin eserleriyle doludur. Uyanmasının ardından karşısında Aysel'i gören Engin, aynı fikirleri paylaştığı bir kadınla birlikte olmanın ona en büyük hazzı verdiğini söyler. Zihninden bu gibi düşünceleri geçiren Aysel hala yaşama tutunmaya çalıştığını düşünür.

Aydın'ın Gazeteciliğe Heveslenmesi ve Aysel'in Hayatı Sorgulama Başlaması Lise eğitimini tamamlamak üzere olan Aydın, ileride gazeteci olmak istemektedir ve ebeveynlerinin isteğine karşı gelerek gizlice Ulus gazetesine yazı göndermeye başlamıştır. Metin'in gazeteci babasına özenen Aydın, Ulus gazetesinde tanıştığı Cemal ile Kemal Beylerin isteği üzerine Ankara Halkevleri Köycüleri'ni ziyaret eder ve toplantıyı haber yapar. Toplantı sırasında toprak sorunu ve sıtma hastalığı gibi konular üzerine konuşulmuştur. Bitirme sınavlarına hazırlanan Aydın, aynı zamanda gazete için yazı yazmaktadır. Kaymakam olan babasının vali yardımcılığına terfi ettiği tarihlerde Almanya A.B.D.'ye ateşkes çağırısı yapmıştır. Halkevinde provaları yapılan oyunu haber yapmak amacıyla salona giden Aydın Aysel'le karşılaşır. Onunla beraber mezun olacağını öğrenen Aydın şaşırır ve Aysel'le arkadaşlık kurmak ister. Fakat Aysel, ailelerinin ekmek karnelerinin farklı olduğunu dolayısıyla birlikte olamayacaklarını söyler. Aydın Aysel'in ne demek istediğini anlayamaz ve ondan daha modern, Atatürk ilkelerine bağlı bir kız bulabileceğinden emindir. Behire'ye mektup yazan Aysel 19 Mayıs kutlamalarından, bitirme sınavlarından, Aydın'ın şımarıklığından ve cüretkarlığından ve ağabeyinin mensubu olduğu örgütteki bazı üyelerin yargılanıp hapis cezası aldıklarından bahseder. Aysel bir tanıdığı aracılığıyla Nazım Hikmet'in şiirleriyle tanışmış ve onu öğrenmeye başlamıştır.

Aysel'in Gençliği ve Kendini Eleştirmesi Saat 08:31'i gösterdiğinde Aysel, öğrencilerinin İşçi Partisi mitinglerine katılmalarına izin verdiği için nasıl suçlandığını ve kendisi gibi birkaç öğretim üyesiyle vicdan ve fikir özgürlüğünden bahsederek savunma yaptıklarını hatırlar. Öğrencileriyle Gençlik Parkı'nda buluşan Aysel Engin'le orada yakınlaşmıştır. Parkın karşısındaki bir meyhanede kendini ilk defa bir Avrupalı gibi hissetmiş olan Aysel, kendi özünü bulamamış ve sürekli başkalarına özenmiş olan toplumu eleştirir ve bundan öğrenir. Bürokrasinin A.B.D.'den yana tavır almasını ve sağcı erkeklerin Hitler bıyığı, solcu erkeklerin Stalin bıyığı bırakmalarını eleştirir. En sonunda Aydın'a telefon etmeye karar veren Aysel almacı kaldırarak İstanbul'da aranacak numarayı söyler.

Manifaturacı Remzi'nin Aysel'le Evlenmek İstemesi Ardından Aysel'e cevap yazan Behire mektubunda, Nazım Hikmet gibi şairlerin okunmaması, erkeklerle fazla görüşülmemesi ve kadının namuslu kalabilmesi için bir an önce evlenmesi gerektiğini söyler. Ali'nin Komünist bir örgüte üye olduğunu öğrenen Ertürk yazdığı mektupta Ali'ye; köyüne geri dönmesini, kendisine devlet tarafından toprak verileceğini, köyde elektrik dükkanı açabileceğini ve Komünistlerden uzak durmasını söyler. Ardından Salim Efendi'nin köylüsü olan Emin Efendi'nin büyük oğlu olan Manifaturacı Remzi'nin Aysel'i gördüğü ve onunla evlenmek istediği görülür. Eşinin rahatsızlığı nedeniyle Salim Efendi ailesiyle birlikte Bursa'ya gitme kararı almıştır. Salim Efendi Emin Efendi'ye kesin bir cevap vermez ve Bursa'ya geldiklerinde görüşebileceklerini söyler.

Remzi'nin Evlilikten Vazgeçmesi ve Aysel'in Nazım Hikmet'i Görmeye Gitmesi Remzi'yle evlenmek istemeyen Aysel, onu evlilikten vazgeçirebilmek için Dil-Tarih Fakültesi'nin yakınında Ali'yle görüşmeye karar verir. Fakat Ankara'da yeni bir işe başladığını söyleyen Ali Aysel'le görüşemez ve Aysel'in Remzi'yi evlilikten vazgeçirme planları suya düşer. Fitnat Hanım'ın rahatsızlığı nedeniyle aile Bursa'ya gelir ve Aysel Bursa Cezaevi'nde mahkum olarak tutulan Nazım Hikmet'le görüşmek ister. Ailesiyle birlikte Hüsnügüzel Kaplıcaları'na gelen Aysel Remzi'nin evlilikten vazgeçtiğini öğrenir. Zira Emin Efendi Aysel'in Ali'yle birlikte olduğunu duymuştur. Emin Efendi'nin küçük oğlu Ertürk'ten aldığı pusula üzerine Salim Efendi Aysel'i sıkıştırarak ve döverek ondan bilgi almaya çalışır. Fakat Aysel'in Salim Efendi'ye vereceği herhangi bir cevabı yoktur. Ertesi sabah kaplıcadan kaçan Aysel karşısına

çıkan insanlara sorarak Bursa Cezaevi'ne varır. Nazım Hikmet'le görüşmek isteyen Aysel cezaevi müdürü tarafından kovulur.

Aysel'in Üniversiteyi Bitirip Evlenmesi ve Üniversitede Ders Vermeye Başlaması Liseyi tamamladıktan sonra üniversiteye başlayan Aysel profesörlerinin desteği sonucunda burslu olarak bir yıllığına Sorbonne Üniversitesi'ne gönderilmiştir. Kütüphanelere giden, kitaplar okuyan, Fransızcasını geliştiren ve yeni kültürlerle tanışan Aysel'in bu tecrübe sayesinde ufku açılır. Paris'te tanıştığı Alain adlı öğrenci sayesinde dönemin varoluşçu düşünürleri olan Camus ve Sartre'in eserleriyle tanışır. Paris'ten Ankara'ya dönen Aysel üniversite eğitimini tamamladıktan sonra üniversitede asistan olarak çalışan Ömer'le evlenir. Evliliğinin ilk dönemlerinde hamile kalan Aysel düşük yapmasının ardından bir daha gebe kalmak istememiştir. Orta sınıfa yükselerek sınıf atlamış olan Aysel'in hayatındaki her şey yolunda gitmektedir. Eşi iş seyahatlerine giderken Aysel üniversitede ders vermeye başlamıştır. Fakat zaman içinde kendini sorgulamaya başlamış olan Aysel'in aydın bunalımına girdiği görülür.

Aysel'in Mücadele Etmeye Devam Etme Kararı Alması Yaşadığı bunalımlardan kaynaklı olarak fakülte'deki öğrencilerinden biriyle öğrencisinin bekar evinde cinsel ilişkiye giren Aysel, heyecanlı gençliğini ve özgürlüğünü yeniden hatırlamak, kadınlığından kaynaklı olan bütün zincirlerden kurtulmak ister. Bir gün Engin'in çalıştığı matbaaya elindeki bir zarfla giden Aysel, yasak aşkı tarafından eve gönderilir. Matbaadan ayrılan Aysel derin düşüncelere kapılarak otele gelir ve kiraladığı odaya girer. Ölümü düşünmeye başlamış olan Aysel yapmış olduğu iç hesaplaşmalar sonucunda bunalımlarla geçireceği bir hayatı omuzlanmayı kabullenerek odadan dışarıya çıkar ve böylece yaşama devam etmeye karar verir.

Temalar

Ötekileşme Atatürk'ün önderliğinde imparatorluğun kalıntılarında oluşturulan yeni devlet Cumhuriyet rejimiyle yönetilmeye başlar. Laikliği ve Sekülerizmi benimseyen yeni devlet çağdaşlığı yakalamak adına köktenci devrimler ve inkılaplar yapar. Fakat yüzyıllarca din-tarım toplumu anlayışıyla yönetilmiş bir imparatorluğun insanları olan Türk toplumu ülkede yaşanan köklü değişimlere ayak uydurmakta zorlanır. Özellikle ülkede yaşayan kadınların okuması, birer birey ve vatandaş haline gelmeleri geleneklerine bağlı olan erkeklerden dolayı oldukça zor olur. İlkokul yıllarında Dündar Öğretmen sayesinde çağdaş insani değerlerle ve Atatürkçülükle tanışmış olan Aysel eğitimini tamamlayarak ülkesine faydalı bir vatandaş olmak ister. Fakat bütün eğitim hayatı süresince ailesi ve toplum tarafından baskı görüp ötekileştirilir. Ailesini ve toplumu karşısına alarak hayallerini gerçekleştirmek ve ülkesiyle insanlığa faydalı bir birey olmak için mücadele eden Aysel ve onun gibi birçok kadın karakter büyük zorluklarla mücadele etmek zorunda kalırlar. Osmanlı Devleti'nin değerleriyle harmanlanmış olan kuşakla Cumhuriyetin ortaya çıkardığı kuşak arasında eski ve yeni çatışması yaşanır.

Gelenek *Ölmeye Yatmak* adlı romanda Cumhuriyet rejiminin sunmuş olduğu yeni toplumsal atmosferde özgür bireyler olmaya gayret gösteren fakat diğer yandan feodaliteden kalma tutucu ve gelenekçi düşüncenin egemenliği altında ezilen kadınlarla genç kızların karşılaştıkları zorluklar ve yaşadıkları dramatik olaylar gerçekçi uygulamalarla okurun gözleri önüne serilir. Atatürk'ün önderliğinde kurulan Cumhuriyetçi devlet yapılanmasında yer alan donanımsız ve bilinçsiz yöneticiler yeni ülkeleri ve inkılapları hayata geçirmeye hazır değildir. Zira Atatürk'ün ölümüyle birlikte siyaset alanında görev yapan kişilerin temel amacı; ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine yükseltmekten ziyade kendi şahsi çıkarlarını genişletmek ve pekiştirmek olur. Tavandan tabana inmeyi başaramamış ve kendisini halka tam olarak benimsetememiş olan inkılaplar ve değerler toplumun ikiye ayrılmasına sebep olur. Basmakalıp gelenekler ve değerler toplumun bilincinde köklü bir şekilde yer etmiştir. Toplumun yeni toplumsal ve insani değerlere uyum sağlayamamasının sebebi olarak cehalet ve hurafeler gösterilir. Fakat yeni rejimin taşıdığı değerlerin halka inememesinin asıl sebebi ülkenin tam olarak bir aydın sınıfına sahip olmaması ve toplumsal yapısının Avrupa'dakilerden oldukça farklı olmasıdır. Köylü sınıfının ağırlıklı olduğu ve nüfusun büyük bir çoğunluğunun Anadolu'nun kırsalında yaşadığı bir toplumda köklü devrimler yapmak oldukça zordur. Yapılan devrimlerin ardından yıllar geçmiş olmasına rağmen ataerkil ve din temelli toplumsal anlayış varlığını büyük ölçüde devam ettirir.

Yabancılaşma "Eserde kültür farklılaşmasından kaynaklanan ve aydın kişilerin buldukları toplumun normlarına uyamamalarından ötürü bir yabancılaşma söz konusudur. Bu durum toplumun bütün katmanlarında karşımıza çıkmaktadır. Çelişkiler yumağı içerisinde boğuşan ve kimlik sorgusu altında bunalan bireylerin, arayışlar içerisinde olmalarıyla mevcut problem daha büyük bir boyutta

ortaya çıkar. Özellikle aile büyükleri ile çocukları arasında oluşan bu atmosfer, çarpıcı bir kültür ikiliğine yol açar. Nitekim, cumhuriyetin kazandırdığı yenilikleri algılamada, kazanılan özgürlüklerin uygulamasında hep bu yabancılaşmadan kaynaklanan çatışma zemininin oluştuğunu görmekteyiz” (Eronat 2004, 62). İlkokuldan itibaren almış olduğu eğitimden dolayı zaman içinde ailesine ve toplumuna yabancılaşmaya başlamış olan Aysel, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına çözüm aramaya başlar. Fakat özellikle üniversite yıllarında Fransa’ya gitmesi, Sorbonne Üniversitesi’nde eğitim alması ve Nazım Hikmet, Camus ve Sartre gibi sanatçıların eserleriyle tanışmasıyla Sosyalist dünya görüşünün ateşli bir savunucusuna dönüşür. Fakat almış olduğu eğitim, yapmış olduğu meslek ve kurmuş olduğu ilişkilerden dolayı Aysel zaman içinde mensubu olduğu topluma yabancılaşmıştır. Halkın ihtiyaçlarını, sorunlarını ve beklentilerini anlamak yerine hazır cevaplarla çözüm bulabileceğini sanır. Bundan dolayı hayatının ilerleyen dönemlerinde kendisiyle içsel olarak hesaplaşır ve hatalarını kabullenir. Kaleme almış olduğu eserlerinde sıkça bu konuya değinmiş olan Kemal Tahir’e göndermede bulunulur.

Bunalım Ölüm ve yalnızlık, toplumda aydın olma görevini üstlenmiş kişilerin sıklıkla karşılaştıkları ve mücadele etmek zorunda kaldıkları en önemli kavramlardır. Topluma hakim olan yozlaşmayı ve çelişkileri içine sindiremeyen ve bunlarla mücadele etme gücünü kaybetmiş olan Aysel varoluşsal bir bulantı yaşamaya başlamıştır. Umut dolu ve coşkun olduğu gençlik yıllarına ve özgürlüğüne özlem duyarak Engin adındaki öğrencisiyle yasak aşk yaşamaya başlar ve onunla cinsel ilişkiye girer. Fakat Aysel’in Engin’le birlikte olmasının tek sebebi unuttuğu ve hasretini çektiği duyguları yeniden yaşamaktır. Fakat bir süre sonra Engin’le kurduğu ilişkiden pişman olan Aysel kendisini bir otel odasına kapatarak içsel bir hesaplaşmaya girer. Aysel, tutmuş olduğu otel odasındaki yatağa ölmek için yatar. “Ölümü istemek, onu arzulamak hayat mücadelesine yenik düşmenin bir neticesidir. Aysel de bir otel odasında ölmeye yatarken bu sonuca meydan okuyamamanın ızdırabı içerisindeydir. Aysel’in karşısında ölüm bir hayat muhakemesi gibi durur. O, otel odasında ölmeye yatarken, kendisinden başka hiç kimseye hesap vermek istememektedir. Ölümüne ulaşmak, ona yakınlaşmak, Aysel’in öz benliğine kavuşmasında etkin bir rol üstlenir. Neticede “ölüm” bir anlamda Aysel’e, kurtuluşa erişmek için bir kaçış unsuru olarak kendisini göstermekte, bir anlamda da topluma karşı tepkisel bir aç alma modeli olarak arzulanabilmektedir” (Eronat 2004, 60).

Arayış Hayatı boyunca ailesi, toplum ve çevresi tarafından baskı altına alınmış olan Aysel gerçek özgürlüğün arayışı içindedir. Toplumu, ailesini ve çevresini sorgulayarak özgürlük tanımına ulaşmak ve tadını almak isteyen Aysel ölmeye yattığı otel odasında içsel bir muhakeme yapar. Özgürlük duygusunu yirmi beş yaşındaki Engin adlı öğrencisiyle yatarak yaşamak istemiş olan Aysel, istediği şeyin büyük bir sorumluluk getirdiğinin farkına varır. Özgürlüğün tam olarak nasıl bir şey olduğunu sorgulayan Aysel, sormuş olduğu soruya açık ve kesin bir cevap veremez. Zira sorduğu sorunun cevabı kişiye göre değişebilmektedir. “Her ne suretle ve hangi şartlarda olursa olsun yaşanılması arzulanan bu duygu, romandaki kaotik ortamın devinim kazanmasında ve olay örgüsündeki ritmin hareket almasında önemli bir mefhum olarak kendisini göstermektedir” (Eronat 2004, 66). Anlatının sonunda hayatın zorluklarıyla yüzleşmiş olan Aysel adlı başkarakter, ölümün bir çözüm olmadığını ve bunalım içinde de olsa yaşamaya devam etmesi gerektiğine kanaat getirir.

Kişi İncelemesi

Aysel (Açık/Duygusal) Anlatının başkarakteri olan Aysel adlı anlatı kişisi, ailesinin gelenekçi tutumuna karşı taşrada aldığı ilkökul eğitimi sırasında Atatürkçü ve Cumhuriyetçi olan Dünder öğretmeni sayesinde ilerici ve çağdaş değerlerle tanışır. Babasının, annesinin ve ağabeyinin bütün baskılarına rağmen eğitimini tamamlamak ister ve bu hayalini gerçekleştirmek amacıyla Ankara’ya gider. Ankara Kız Lisesi’ni bitirdikten sonra üniversiteye başlayan Aysel, almış olduğu bir bursla Sorbonne Üniversitesi’nde bir yıl boyunca misafir öğrenci olarak Paris’te bulunur. Fransa’da Camus ve Sartre gibi yazarların eserleriyle tanışır ve daha önce de Nazım Hikmet’e hayranlık beslemiş olan Aysel’in düşünsel açıdan ufku açılır. Ülkesine geri döndükten sonra toplumcu hareketlere katılmış olan Aysel 68 hareketinin eylemcilerinden birine dönüşmüştür. Fakat hayalini kurdukları toplumsal düzeni hayata geçirmek konusunda zaman içinde karamsarlaşmış olan Aysel varoluşsal bir bunalım yaşamaya başlar. Bunun sonucunda öğrencilerinden biri olan Engin’le cinsel ilişkiye girer. Kendini bir saat yirmi yedi dakika boyunca bir otel odasına kapatıp ölmeye yatan Aysel geçmişin ve şimdinin muhakemesini yapar. Hayatı boyunca ailesinden, çevresinden ve toplumdan baskı görmüş olan kadın başkarakter özgürlük duygusunun nasıl bir şey olduğunu anlamak ve onun tadını almak ister. Toplumun tutucu ve ataerkil normları nedeniyle kendini kişiliğini inşa etmek konusunda büyük zorluklar yaşamış olan Aysel varoluşsal bir bulantı yaşamaya başlamıştır. Yirmi beş yaşındaki Engin adlı

öğrencisiyle birlikte olarak umutlu ve coşkun gençlik yıllarını yeniden yaşamak isteyen Aysel, özgürlüğün ne demek olduğunu tam olarak kavrayamamış olsa da bedelinin ağır olduğunun bilincine varır. "Aysel'in yaşadığı bunalım varoluşsal bir kaygı olarak düşünülebilir. Aysel, taşradaki ilkokulda Dünder Öğretmen'in etkisiyle başlayan çağdaş Türk kadını olma ülküsünü yaşamı boyunca sürdürmüştür. Bu süreçte, özellikle Nazım Hikmet'in şiirleriyle tanıştıktan sonra toplumcu ideolojinin etkisine kapılmıştır. O, bu yolda aksiyona giren şiddetli bir devrimci değilse bile düşünce planında söz konusu ideolojinin etkisindedir. Onun öğrencisi Engin'le yaşadığı ilişki, Ağaoğlu'nun da ifade ettiği gibi, bir öğretim üyesinin devrimci kimliğe sahip öğrencisiyle aynı safta olduğunun göstergesidir (Ağaç, 2000, s. 65). Öte yandan, öğrencisi Engin'le yaşadığı ilişki Aysel'deki intihar düşüncesini tetiklemiş ve onu otel odasına kapanmaya sevk etmiştir. Bu durum Sartre'ın "bunalım" kavramıyla açıklanabilir" (Acar 2019, 19).

Tedirgin Kiralamış olduğu otel odasında ölmeye yatan Aysel, tanıdıkları tarafından aranıp aranmadığını düşünerek endişelenir: "Derse gitmeyeceğim. Habersiz derse gitmeyişim sekreteri şaşırtır. Dersimin olduğu saatte çocukları koridorda dolaşırken görür. "Aysel Hanım gelmedi" derler. Sevinirler. Parklara çıkarlar. Kantinde otururlar. Ölmüş olduğum kimsenin aklına gelmez. Sekreter belki eve telefon eder. Sonra, daha sonraki günler ne olur? Hiç öğrenemeyeceğim nasıl olsa. Burada yatıyorum işte. Ölümün tamamlanmasını bekliyorum" (Ağaoğlu 2015, 29).

Bunalımlı Hayatı boyunca baskı görmüş olan Aysel kendi kişiliğini tam olarak inşa edememiş ve özlemlerine kavuşamamış olmanın bunalımını yaşar: "Beş bin lira o zarfın içinde yalnız değil. Üç dört satırlık bir notla birlik. Birkaç saat önce, paranın yanı sıra o zarfa kapattığım notta ne demiş olduğumu anımsamıyorum. Anımsamaya da çalışmıyorum. Sadece, böyle bir iş yapmış olmama şimdi gülesim geliyor. Ama denenecek son şeyin eşliğinde de ciddi olmayı beceriyorum. Ölüm bazen o denli çabuk gelmiyor. Ölümle savaşmak gerekiyor. Gülmenecek en uygun anda gülmeyi kasıklarımaya hapsedişim bundandır belki. Ölmeye yatarken ölümle savaşmak gerekeceğini düşünmemişim" (Ağaoğlu 2015, 8).

Sorgulayan Beklentilerin yüksek olduğu bir kuşağa mensup olan Aysel, omuzlarına yüklenmiş olan sorumluluğun ağırlığını düşünür: "Yeni bir kuşak doğuyor!" Bizim çocukluğumuz için böyle denirdi. Böyle doğumun ayrı bir sorumluluğu vardır. "Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen... " İlk görev. Nedir bir ilk görev? Size verilen, sizin de gücünüzü ölçmeden yüklediğiniz bir sorumluluk" (Ağaoğlu 2015, 29).

İçe Dönük Aydın bunalımı yaşayan Aysel tamamen içine kapanmıştır: "Yatağın içinde kımıldamadan yatıyorum. Ölmeye girdiğim oda sıcacık. Çıplak gövdem temiz, kolalı çarşafların üstünde yine de üşüyor. Battaniyenin altında titriyorum. Bu titreme beni hem ölüme yaklaştırıyor, hem ölümden uzaklaştırıyor. Bir ölüm titremesi belki. Ama titredikçe ölmemiş olduğumu anlıyorum. Hücrelerim henüz yaşadığımı bağırp duruyor. Acaba ne zaman öleceğim? Ne zaman tamamlanacak can çekişmesi. Kız öğrencilerimden biri, Anna Karenina ya da Madame Bovary gibi ölüme yattığımı görse, kimbilir nasıl güler! Kafa kafaya verip ne dalga geçerler bu tür seçimlerimizle..." (Ağaoğlu 2015, 31).

İstekli Salim Efendi Aysel'in okula devam etmesine engel olmak ister. Fakat Aysel okula devam etmek için elinden geleni yapar ve Aydın'ın babası sayesinde eğitimine devam eder: "Ortaokula gidebilmek için çok ağlamış. Kendini dereye bile atmaya kalkmış. Babası, onu yine de öyle kız haliyle başkente gönderemezdi ama babam araya girdi. Babamın zoruyla Aysel'i Ankara'ya, teyzesinin yanına gönderdiler. Zaten abisi İlhan da bu yıl orada devam ediyormuş. Aysel'in babası çok geri kafalı bir adam. Aysel'i mezuniyet müsamesesine bile çıkarmak istemedi. Yine benim medeni ve uyanık babam araya girdi. Atatürk inkılaplarına böyle karşı gelirse, Belediye Reisi'ne dükkanını kapattıracağını söyledi de, Aysel müsamereye öyle çıkabildi" (Ağaoğlu 2015, 44).

Başkaldıran Kendisini baskı altına almış olan her şeyden intikam almak adına öğrencisi olan Engin'le yatar: "Evet. Bir kez yattım öğrencimle. Bu yatıştan kısa süren, değişik bir tat aldım. Burası gerçek. Bedenimden çok, beynimde kurulan bir imparatorluğun şehvetiydi belki. İnsan kendini tek başına özgürleştiremezse ve tek başına özgürleşme düşü içinde boğulmuşsa, kendinden sonra gelenlerin altına yatmalıdır" (Ağaoğlu 2015, 49).

İdealist Toplumcu ideallerin savunuculuğunu yapan Aysel, Engin'le birlikte olduğu gece solcu sanatçıların şiirlerini ve türkülerini okumuştur: "Birer koltukta karşılıklı oturup sigara içmiştik. Ruhi Su'dan halk türkülerini söyleyip Nazım Hikmet'ten şiirler okumuştuk. Bizim hala kurtarmayı başaramadığımız ülkeyi onların nasıl kurtaracaklarını arlamaya çalışmıştım. Böyle, karşılıklı bir beyin

futbolu içinde koltuklarda oturuyorduk. Arada bir kendimi yadırgıyordum. Toparlanmak istiyordum. Sonra Ahmed Arif'ten bir şiir de ben okuyordum. Ya da, benden sonra gelenlerin evirip çevirip devrimciliğe uyarladıkları bir türküye, Batı müziği karışımı bir şarkıya başlıyordum. Devrimciliğin topluca bir dünya görüşü, hatta bir yaşama biçimi olduğunu ona anlatabilmek için başka yolum kalmamıştı sanki" (Ağaoğlu 2015, 194).

Vicdanlı Okumasına engel olmaya çalışan ağabeyinin babası tarafından dövüldüğünü görmesi üzerine ona acır: "Aysel ilk kez, abisini yine de sevdiğini anladı. Son aylar, zorbalığından ötürü onu hiç sevmediğini sanıyordu. Bir üniversite öğrencisi olan abisinin şimdi kendi önünde böyle çocuklar gibi dövülmesinden çok, İlhan'ın birden içine düştüğü çaresizlik yüreğini parçaladı. Yanına sokuldu. "Abiciğim... " diyecek oldu. Babası, bir itişte onu aradan çekti (...)" (Ağaoğlu 2015, 224).

İlhan (Kapalı/Duygusal) Aysel'in ağabeyi olarak rol oynayan erkek karakter gençlik yıllarında Ülkücü ve Turancı hareketin savunuculuğunu yapar. Örgütün önde gelenlerine kendini kanıtlamak için; dergiyile kitap saklar ve bazı yaşa dışı eylemlere katılır. Okuduğu dergilerden ve kitaplardan etkilenen İlhan Aysel'in okumasına ve eğitim almasına engel olmaya çalışır. II. Dünya Savaşı sırasında Almanları destekler ve Türklerin Almanları örnek almaları gerektiklerini düşünür. Fakat savaşı Müttefiklerin kazanmasının ardından ülkedeki ırkçı örgüt üyeleri tutuklanıp yargı önüne çıkarılırlar. Örgütten ayrılan İlhan Hukuk Fakültesi'ni bitirir ve tamamen kendi maddi çıkarını düşünen bir avukata dönüşür. Ailesi tarafında bir tür sınıf atlama aracı olarak görülen İlhan eğitime devam eder. Gazi Lisesi'nde okuduğu dönemlerde Ülkücü ve Turancı ideolojilerle tanışır ve girmiş olduğu örgütte çeşitli faaliyetler gösterir. Babasının muhtekir olarak suçlanması nedeniyle yaşadığı utanç sebebiyle okulu bırakma kararı alır. Fakat babasına iftira atıldığını öğrenmesi üzerine eğitime devam eder. Dönemin baskın ideolojilerinin etkisi altında kalan İlhan II. Dünya Savaşı'nda Almanları destekler ve Türkiye'nin onların yanında yer almasını savunur. Ülkesinde yaşamakta olan azınlıkları yaşanan bütün sorunlardan sorumlu tutar ve onlardan kurtulmaları gerektiğini savunur. Geçmişte Kurtuluş Savaşı'na katılarak ülkesini kurtarmış olan Salim Efendi İlhan'ı yalnızca dersleriyle ilgilenmesi ve ailesini düşünmesi konusunda uyarır. Zira onun bir hevesle maceraya atıldığının farkındadır. Zaman içinde kız kardeşinin okumasına da engel olmaya çalışan ve tutucu normların savunuculuğunu yapan İlhan, Almanların II. Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle birlikte üyesi olduğu örgütten ayrılır. Zira ülkede ırkçı faaliyet gösteren örgüt üyeleri teker teker yakalanıp yargılanırlar. Türkiye'nin A.B.D.'den yana taraf olmasıyla birlikte İlhan Hukuk Fakültesi'ni bitirip avukat olur. Gençliğinde düşman olarak gördüğü azınlıklarla birlikte çalışır ve artık yalnızca kendi çıkarını düşünür. İlerleyen yaşlarında Aysel inançlarını ve özlemlerini hayata geçirememiş olmanın bunalımını yaşarken, İlhan bir zamanlar savunuculuğunu yaptığı ideolojiyi çoktan unutmuştur.

İdealist Gençliğinde Ülkücü ve Turancı ideolojilerle tanışmış olan İlhan, toplumsal beklentilere ve özelemlere bireysel çıkarlarından daha fazla önem verir: "Aysel eve döndüğünde, İlhan sedirin üstünde kaval çalıyordu. Duvara da bir saz asmış. Odayı yeniden Kızılelma, Bozkurt dergileriyle doldurmuş. Dergilerin üstündeki resimler, insanın üstüne her köşeden bir kurt fırlayacakmış gibi görünüyordu" (Ağaoğlu 2015, 107).

Tutucu Savunuculuğunu yaptığı ideolojinin aşırı derecede etkisinde kalmış olan İlhan Aysel'in eğitime devam etmesine engel olmaya çalışır: "Abim bana arka alır sanıyordum. Fakat hiç arka aldığı yok. Üstelik hep babamdan yana çıkıyor. Bazen, tövbe ama, abimin Atatürk'ü hiç sevmediğini sanıyorum. Bana göz açtırmıyor" (Ağaoğlu 2015, 109).

Hasmane "Bu memlekete sahip çıkmalıyız aslanım. Ahlak bozuldu. Yahudilerle Ermeniler yükü tuttu. Aşkale'ymiş! Aşkale'ye kimler gidiyor aslında? Ha? Türk oğlu Türkler. Yahudilerse Adalarda, Modalarda keyfinde. Baştakiler bütün onlarla ortak. Al gülüm, ver gülüm. Kendi açıklarını örtmek için sözümona Varlık Vergisi koydular. Varlığının vergisini ödemedin diye, yürü bakalım. Ellerinden gelse babamı Aşkale'ye sürer bunlar. Sen babamı tanırsın. Söyle bakalım; babam, Türk oğlu Türk değil mi benim?" (Ağaoğlu 2015, 160).

Öfkeli Yaşadığı haksızlıklar onu savunduğu ideolojiye daha fazla bağlar ve öfkelenir: "Arkan yok, mu gavur evladısın. Sorarım sana Ali; kahraman Alman milletinin bile eşek eti yediği bir sırada nedir beylerimizin debdebesi? Vekil oğlu dövmüşüm. Niye dövmeyeceğim? Giyip çıkardığı hep İngiliz. Ayakkabısına kadar. Sonra da voleybol topunu benim önüme fırlatıyor ben geçerken... Top oynaması kolay. Savaşsana bakalım sıkıysa!.. Evet, Almanlar eşek eti yiyorlar ama, kahramanca,

yiğitçe savaşıyorlar. Irkları önünde bütün dünyaya baş eğdirecek onlar, görürsün! Bir millet, millet olduğunu böyle gösterir zaten..." (Ağaoğlu 2015, 161).

Özenti Mensubu olduğu ideolojiyi ve kendisine düşman olarak gösterilen kişileri detaylı bir şekilde sorgulamamıştır: "Ali bizden abi. Konuşabiliriz yanında. Bilmiyorsa da lütfedip öğrensin artık. Türklüğümüzü hiçe sayanlara, şanlı ırkımızın değerini bilmeyenlere aman vermesin o da... " Sonra birden Ali'ye dönüyor: "Gözünü aç, gözünü! Bu memlekete her felaket Moskof'tan gelmiştir. Haberin olsun haa!.." diyor" (Ağaoğlu 2015, 161).

Gerici "Bu da yeni moda işte! Kızlar okuyormuş... Öyle. Bizimki de okuyor. Hakim olacakmış. Vay, vay... Kadının en kutsal görevi, analıktır, analık!.." İlhan böyle diyerek yumruğunu yine Ali'ye doğru sallıyor" (Ağaoğlu 2015, 162).

Çıkarıcı "İşverenin ünlü avukatı. Şimdi Çankaya'nın tepesine mermer girişli apartmanını diktiriyormuş. Karısına banyo fayanslarını seçtirecek. Adını da Emek koyar belki. Bu yapıya tek kuruş yatırmamıştır. Birinden arsayı iki daire karşılığı almış, sonra, daha temel atmadan bütün daireleri tek tek satmıştır. Bir zamanlar Meclis'te kendine bir de milletvekilliği bulmuştu. Namazlar kıla, mahkemeler basa, alanlarda, "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır!" diye diye vatani Türk oğlu Türk yapacak, kurtaracaktı. Kendini kurtardı" (Ağaoğlu 2015, 203).

Nefret "Niyeymiş? Memleketimizi savaşa sokmamışlar da ondanmış. Vay vay... Türklüğün şanı, şerefi öldü mü yani? Almanların yanında biz de ırkımıza layık şekilde kahramanca savaşsaydık, bir yandan yeniden Viyana kapılarına, öte yandan Turan'a dayansaydık kötü mü olurdu? Atalarımızdan bize miras kalan bu ırk, böyle durumlara mı düşecekti arkadaşlar?.." Ağzında tükürüğü kabarmaya başlıyordu. "Benim gözümü de bu vatani kendi gibi seven Türk oğlu Türk abilerim açtı arkadaşlar. İnanın gözüm açıldı, aptallığıma şaştım kaldım. Öyle ya! Başımızdakiler, yaptıkları yetmiyormuş gibi, bir de babalarımıza, bu vatani asıl kurtaran kahraman babalarımıza leke sürmeye çalışıyorlar. Onları mahkeme kapılarında süründürüyorlar. Milli Korunma Kanunu'ymuş!... O kanun babalarımıza işliyor da, Kambur için işlemiyor ama. Kimden söz ettiğimi anlamışsınızdır?.." (Ağaoğlu 2015, 216).

Aydın (Sosyal/Asosyal) Anlatıda önemli bir işlevi olmamasına rağmen kendisine en çok yer verilen karakterlerden biridir. İstanbul'da doğmuş olmasına rağmen babasının ilçe kaymakamı olmasından dolayı Aysel'le aynı ilkokulda okumuştur. Daha sonra Galatasaray'a gitmiş ve halasının yanında kalmış olan Aydın toplumun kentsoylu sınıfını temsil etmektedir. Ortaokulu Galatasaray'da tamamlamasının ardından babasının terfi alması sonucunda aile Ankara'ya yerleşmiş ve Aydın lise eğitimini Gazi Lisesi'nde tamamlamıştır. Varlıklı ailelerin çocuklarıyla arkadaşlık eden Aydın başarılı bir öğrenci olmaya çalışmaktadır ve ülkesine en iyi şekilde hizmet etmek istemektedir. Aysel'in güzelliğinden ve karakterinden etkilenmiş olan Aydın onunla arkadaş olmak ister fakat Aysel Aydın'a hiçbir zaman fazla yüz vermez. Bürokrat bir babanın oğlu olarak varlıklı bir ailede ve çevrede büyümüş olan Aydın ideolojik konularla pek ilgilenmese de toplumsal konularla yakından ilgilenir. Atatürkçü ilkelerin güdümünde yetişmiş olan Aydın II. Dünya Savaşı sırasında çoğu kişinin aksine Fransa'yı desteklemiştir. Fakat Aydın'ın Fransa'yı destekleme sebebi Galatasaray'da okuduğu yıllarda Fransız toplumuna ve kültürüne karşı gelişen sempatisidir. Lise yıllarında gazeteye yazı yazan Aydın, ilerleyen yıllarda diğer hayali olan hariciyecilik için Aysel'in okuduğu Mülkiye'ye gider. İlerleyen yıllarda Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlayan Aydın, daha sonra sol partinin ilçe başkanı olur ve mesleğinden istifa etmesinin ardından bir yayınevi kurar. Aysel'le birlikte olabilmek için elinden geleni yapmış olan Aydın çabalarının karşılığını alamamıştır.

Özgüvenli Çevresindeki çoğu karakter Almanya'yı desteklerken Aydın, derin bir sempati beslediği Fransızları destekler. Arkadaşlarıyla giriştiği bir tartışma sonucunda okul yönetiminden uyarı alır: "Dün sığınakta bana dedi ki; biz Almanları tutmalıyız. Çünkü Almanlar, Polonya'yı nasıl imha ettilerse daha birçok memleketi de öyle haritadan sileceklermiş. Ben de "Nah silerler" dedim. "Fransa'yı silemezler, bizi de!.. Bülent Fransızların çok korkak olduğunu söyledi. Acaba doğru mu? (...) Müdür beni çağırarak kulağımı çekti ve politikayla uğraştığım için takdir alacağımı söyledi. Babam bunu duysa ne yaparım diye acı acı ağladım" (Ağaoğlu 2015, 87).

Fedakar Dışişleri'nde daima hayalini kurduğu hariciyecilik yapmaya başlamış olan Aydın, ilerleyen dönemlerde toplumsal beklentilerin güdümünde hareket ederek siyasete atılır: "Ama basıp istifayı Dışişleri'nden, onca istediği "hariciyecilik" mesleğinden, niye İstanbul'da tümen tümen sol

yayınları basan bir sol yayınevi kurduğunu soracağım Galatasaraylı Aydın'a..... Elbet partinin İstanbul'da bir ilçesinin başkanıdır da Aydın" (Ağaoğlu 2015, 285).

Aşık Gençlik Parkı'nda Aysel'le karşılaşması üzerine ona karşı beslediği duyguları daha derinden hisseder: "Bu anda beni şaşırtan bir şey oldu. Ben, onun yeniden kızacağını sanırken Aysel bana doğru bir adım attı. Sütlü kahverengi gözleri parıldayarak, "Yok yok. Ben korkmam. Sizler de korkmayın. Babalarımız gibi yalnız kalmayacaksınız. Sizi yalnız koymayacağız, korkmayın!.." dedi. Aslında ne demek istediğini anlamama fırsat kalmadan koşarak uzaklaştı. Çevik koşuyordu. Avrupai bir genç kız gibiydi. Saçlarını da çok güzel bir şekilde omuzlarına bırakmıştı" (Ağaoğlu 2015, 181).

Düşüncesiz "Aydın "hariciyecilik" sınavlarına hazırlanıyordu. Zavallı bir daktilo kızı gebe bırakmış olduğu söyleniyordu. Bitkin ve şaşkındı... Neyse ki babası duruma el koymuş. Kızı önce Aydın'a nikâhlayıp sonra boşatmışlar. Gizlice tabi. Çok para gitmiş" (Ağaoğlu 2015, 382).

Bencil Yetiştigi ailenin mensubu olduğu toplumsal sınıftan dolayı Aydın özellikle gençlik yıllarında benmerkezci davranışlar gösterir: "Aydın'a son rastlayışım altı ay önce. Birbirimize hiçbir şey katamadan yine, öylece ayrılıverdik. Altı ay önce gökdelenin dibinde rastladım. "Ne var, ne yok?" "Ben olmasaydım canım çok sıkılacaktı" dedi. "Benimle niye Alexandre Dumas Fils'çe konuşuyorsun?" demedim. Büyümemiş çocuk gülüşünü bazı küçük duraklara saklar o. Aktardığı bir şeyi bilebileceğim aklına gelmez. Ne yapsın? Ona en iyi ezberletilen: "Je suis, je suis, je suis ..." (Ağaoğlu 2015, 47).

Şımarık Çocukluk çağlarında taşra mektebinde tanışmış olduğu köylü arkadaşlarına önyargıyla bakmıştır: "Ben ne kadar başkentimizde okusam da seni unutmam ve küçük görmem kardeşim, bunu bilmiş ol. Hele şu, bizim Kaymakam'ın oğlu Aydın'ın tatile geldiği o bir ay içindeki burnu büyüklüğü neydi? Onun bu halini görmek bile bana güzel bir ders olmaya yeter. Ben oraya gelince, en ağırıma giden de annemin, babamın bana başımı örtturmeleri oldu. Sana anlattığım gibi, hurda benim yaşındaki kızlar, hiç başlarımızı örtmüyoruz. Sadece, okula giderken kasketlerimizi giyiyoruz. Zaten Ölmez Atamız, bizlerin uyanık ve medeni olmamızı istemiştir. Şayet beni hurdan bir öğretmenim yazın, başım örtülü olarak dolaştığımı görseydi kimbilir neler derdi? Ama gel de bunu anneme ve bilhassa babama anlat. Buraya geri göndermeyiverirler korkusuyla ben de sesimi çıkarmadım. Sana bile derdimi açamadım. Eh tabii Aydın da beni o halde görüp iyice tepeden baktı. Sanki bunu ben istemiş gibi..." (Ağaoğlu 2015, 78).

Sorumsuz "Aydın bilse, "Geciktirmeden hemen kocanla yat, Ömer'le" der, "Yat onunla." "Neden?" desem, "Gebe kalmışsan çocuğun babası belli olsun, o olsun" der. Yine gülüyorum. Hem bu sefer yüksek sesle. O uzun süren ağırbaşlılığımdan, her şeye ciddi bir gözle bakışımdan ancak ölümün eşliğinde sıyrılıyorum. "Çocuğun babası..." Ağırbaşlılığım, her şeye ciddi bir gözle bakışım yine de bir işe yaramıştır, diyorum. Aydın'ın aklına taktığı bir şey vardı: Benimle yatmak. Hiç caymadı bu düşüncesinden. Hep sezirdi. Ben evlendikten sonra da. Her rastlayışında. Bu gerçekleşseydi çocuğun babası kim olacaktı o zaman? Herhalde yine Ömer" (Ağaoğlu 2015, 116).

Sevilen Aysel Aydın'ı her fırsatta kendisinden uzaklaştırmış olsa da ona karşı daima yakınlık duymuştur: "Otel... Aysel'in kafasında otel çekinilesi bir yerdir. Hele bir kızın orada bir delikanlıyı aramaya gitmesi... Durup dururken Semiha bile neler uydurdu. Bir de Ali'nin oteline gitse, kimbilir oradaki adamların aklına neler neler gelir... Belki artık Ali'nin bile... Aydın? En iyisi sabah erkenden gidip Aydın'ı Gazi Lisesi'nin önünde beklemeli... Bunu düşününce eli ayağı titredi. Ne ilgisi var Aydın'ın? Buz gibi bahane işte. Aydın'ı görebilmek için İlhan' ı öne sürmeyi düşünüyor..." (Ağaoğlu 2015, 230).

Kaynakça

Acar, Teyfik. *Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Şahıs Kadrosu*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak: Uşak Üniversitesi, 2019.

Ağaoğlu, Adalet. *Ölmeye Yatmak*. İstanbul: Everest Yayınları, 2015.

Eronat, Kamuran. *Adalet Ağaoğlu İnsan ve Eser*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.